

2025-10-16 Nr. NV-2307

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-25-1083(3) TAIS-25-9798(4)		DĖL SOCIALINĖS PARAMOS IŠMOKŲ ATSKAITOS RODIKLIŲ IR BAZINIO BAUSMIŲ IR NUOBAUDŲ DYDŽIO NUSTATYMO ĮSTATYMO NR. X-1710 PAKEITIMO ĮSTATYMO		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Pasirenkama ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2025-10-14	Pasirenkama ☐ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Igyvendina Vyriausybės programą	Pasirenkama ☒ Taip ☐ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Poreikį tobulinti socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių¹ apskaičiavimo tvarką sąlygoja tai, kad:

1. baziniai dydžiai atsilieka laike, neatspindi kainų ir vidutinio darbo užmokesčio pokyčių, neužtikrina socialinės sistemos adekvatumo.

Šiuo metu apskaičiuojant ateinančių metų minimalių vartojimo poreikių dydį (MVPD) atsižvelgiama į Lietuvos banko skelbiamą vidutinės metinės infliacijos ateinančių metų rugsėjo mėn. prognozę. Šis dydis ir jo pokyčiai atspindi maisto kainų augimo, vartojimo struktūros ir prognozuojamus suderinto vartotojų kainų indekso pokyčius. Baziniai dydžiai yra susieti su *praėjusių metų* MVPD. Bazinė socialinė išmoka (BSI) negali sudaryti mažiau negu 16 proc., šalpos pensijų bazė (ŠPB) – mažiau negu 56 proc., tikslinių kompensacijų bazė (TKP) – mažiau negu 47 proc., valstybės remiamos pajamos (VRP) – mažiau negu 50 proc. praėjusių metų MVPD. Prognozuojama, kad 2025 m. vidutinis darbo užmokestis išaugs 7,3 proc., o pagal esamą tvarką apskaičiuoti baziniai dydžiai išaugtų tik 0-1 proc. Esama indeksavimo tvarka neužtikrina pakankamo nepasiturinčių gyventojų pajamų augimo, gali lemti šios grupės skurdo rizikos gylio didėjimą.

2. bazinių dydžių indeksavimo tvarka nesuderinta su valstybės biudžeto planavimo ciklu.

Įstatymas nustato, kad SADM kasmet apskaičiuoja ateinančių kalendorinių metų MVPD ir iki gruodžio 31 d. jį patvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras. Valstybės biudžeto pajamos planuojamos vadovaujantis Finansų ministerijos (FM) Ekonominės raidos scenarijumi, todėl siekiant subalansuoto ir laiku atliekamo pajamų ir išlaidų planavimo tikslinga MVPD ir bazinius dydžius apskaičiuoti anksčiau, t. y. prieš pradedant formuoti ateinančių 3 metų valstybės biudžeto lėšų poreikį.

3. nenumatyti MVPD šuolių saugikliai. Pavyzdžiui, tarp 2022 m. ir 2023 m. MVPD didėjo 32,6 proc. o tarp 2023 m. ir 2024 m. – 26 proc. Toks spartus MVPD didėjimas turi įtakos ženkliam papildomų valstybės biudžeto lėšų poreikio išaugimui. MVPD pokyčiai 2023 m. ir 2024 m. buvo susiję su infliacija, bet taip pat su Engelio koeficiento, taikomo apskaičiuojant ateinančių metų MVPD, reikšmės pasikeitimu. MVPD pokyčiai galimi ir dėl Minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros pakeitimų.

4. Vyriausybės programoje numatyta tobulinti socialinės paramos išmokų apskaitos rodiklių indeksavimo tvarką, kad ji labiau atspindėtų gyvenimo lygio pokyčius šalyje bei siekti, kad socialinės paramos išmokų dydžiai nuosekliai artėtų prie minimalių vartojimo poreikių dydžio, taip pat siekti laipsniškai didinti šalpos pensijų bazę iki MVPD.

5. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (RRF) plane priimti įsipareigojimai didinti pažeidžiamiausių grupių socialinę gerovę ir sumažinti skurdą. 2022 m. atlikta Minimalių pajamų adekvatumo studija, kurioje kompleksiskai įvertinta minimalių pajamų sistema Lietuvoje, akcentuota, kad esama tvarka nepakankamai atspindi gyvenimo standartų pokyčius ir pateiktos rekomendacijos socialinių išmokų indeksavimo srityje.

ES šalyse taikomi įvairūs socialinių išmokų indeksavimo mechanizmai (indeksavimas, priklausantis nuo Vyriausybės sprendimų (pvz., Bulgarija, Kroatija); indeksavimas, susietas su kainų pokyčiais (pvz., Ispanija, Švedija, Slovėnija); indeksavimas, susietas su darbo užmokesčio pokyčiais (pvz., Liuksemburgas (dalis išmokų)); indeksavimas, taikomas

¹ Minimalių vartojimo poreikių dydis (2025 m. – 450 Eur) ir baziniai dydžiai: bazinė socialinė išmoka (2025 m. – 70 Eur), šalpos pensijų bazė (2025 m. – 248 Eur); tikslinių kompensacijų bazė (2025 m. – 208 Eur), valstybės remiamos pajamos (VRP 2025 m. – 221 Eur).

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMA

derinant kelis komponentus (kainų ir darbo užmokesčio pokyčiai) (pvz., Vokietija); pensijų pokyčiai ir Vyriausybės nutarimas (pvz., Kipras) ir kt.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Siūloma (įstatymas išdėstomas nauja redakcija):

- nustatyti naują MVPD apskaičiavimo tvarką, t.y. atsižvelgti ne tik į MVPD pokyčius tarp metų (kas apima maisto ir ne maisto kainų pokyčius), tačiau ir į 2 metų (einamųjų metų ir ateinančių metų) vidutinės metinės infliacijos prognozę;
- nustatyti naują bazinių dydžių, nuo kurių priklauso įvairių socialinės apsaugos išmokų dydžiai, tvarką, t.y. juos indeksuojant įvertinti ir į ateinančių metų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokyčio prognozę. Lyginant siūlomą tvarką su dabar galiojančia tvarka 2026 m., palyginti su 2025 m., BSI dydis padidėtų 5,7 proc. (vietoje 0 proc.), ŠPB dydis – 5,2 proc. (vietoje 0,8 proc.), TKB dydis – 5,3 proc. (vietoje 1 proc.), VRP dydis – 5,4 proc. (vietoje 0,9 proc.);
- nustatant MVPD ir bazinius dydžius vadovautis einamųjų metų kovo mėn. (dabar rugsėjo mėn.) Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijuje skelbiamomis prognozėmis (dabar Lietuvos banko prognoze);
- nustatyti, kad apskaičiuotą kiekvienų ateinančių kalendorinių metų MVPD socialinės apsaugos ir darbo ministras patvirtintų iki birželio 30 d. (dabar iki gruodžio 31 d.);
- įstatyme naudojamą „socialinės paramos“ sąvoką pakeisti sąvoka „socialinės apsaugos“ (apima ne tik socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams, bet ir išmokas vaikams, socialinio draudimo išmokas, kompensacijas asmenims su negalia ir kt.), patikslinti Valstybės duomenų agentūros pavadinimą, atsisakyti nuostatų dėl valstybinių pensijų bazės bei atlikti kitus redakcinius patikslinimus.

2026–2028 metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projekte **2026 m. papildomai numatyta 63,8 mln. Eur** (iš jų: SADM – 55,1 mln. Eur, kitoms institucijoms – 8,7 mln. Eur), 2027 m. – 107,7 mln. Eur (iš jų: SADM – 93 mln. Eur, kitoms institucijoms – 14,7 mln. Eur), 2028 m. – 184,3 mln. Eur (iš jų: SADM – 160,4 mln. Eur, kitoms institucijoms – 23,9 mln. Eur).

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Projekte aptarta Įstatymo taikymo tvarka, nustatant, kad SADM 2025 m. apskaičiuos ateinančių kalendorinių metų MVPD, kurį iki 2025 m. gruodžio 31 d. patvirtins socialinės apsaugos ir darbo ministras. Išmokų baziniai dydžiai bus tvirtinami Vyriausybės nutarimu. MVPD ir baziniai dydžiai, apskaičiuoti ir patvirtinti vadovaujantis ankstesnio teisinio reguliavimo nuostatomis, galios iki 2025 m. gruodžio 31 d.

STEBĖSENA

Rodikliai, pagal kuriuos bus stebimas siūlomų pakeitimų įgyvendinimo poveikis: skurdo rizikos lygis (proc.); asmenų, kurių veikla dėl sveikatos sutrikimų buvo apribota, skurdo rizikos lygis (proc.); 65 m. ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis (proc.); pajamų pasiskirstymo koeficientas S80/S20 (skirtumas kartais); asmenys, gyvenantys skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje (proc.); absoliutaus skurdo lygis (proc.); vieno asmens skurdo rizikos lygis (proc.); vieno suaugusio asmens su vienu ar daugiau vaikų skurdo rizikos lygis (proc.).

SADM skaičiavimais žymesnis poveikis bus tikslinėms grupėms: vaikų skurdo rizikos lygis mažės 0,4 proc. punkto, darbingo amžiaus asmenų – 0,2 proc. punkto, o bendrai mažiausias pajamas turinčių asmenų pajamos išaugs 1,4 proc.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Projektas derintas su Nacionaliniu skurdo mažinimo organizacijų tinklu, Lietuvos savivaldybių asociacija, suinteresuotomis ministerijomis.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Įstatymo projektas suderintas su Krašto apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Teisingumo ministerija ir Lietuvos savivaldybių asociacija.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMA

Projektas svarstytas 2025-10-14 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslintas pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Socialinės politikos grupės pastabas ir pasiūlymus, taip pat pagal tarpinstituciniame pasitarime pateiktas Teisingumo ministerijos ir Finansų ministerijos pastabas ir pasiūlymus.

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Įstatymo projektas svarstytinas kartu su 2026–2028 metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projektu.

PAŽYMA PARENGĖ

Aušra Gratulevičienė

Socialinės politikos grupė, vyresnioji patarėja